

КАЛІ МАКДОНАЛДЭС НЕ БУДЗЕ ДЛІА НАС РАСКОШАЙ?

ЦЭНТР ГІСТАРЫЧНАЙ ДУМКІ — ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ АКАДЭМІІ НАВУК БЕЛАРУСІ ПАДВОДЗІЦЬ ВЫНІКІ 70-ГАДОВАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

Стар. 3.

БЕЛАРУСЫ ЗАМЕЖЖА

У КУТКІМ ЧАСЕ СТУДЭНТЫ БЕЛДЗЯРЖУНІВЕРСІТЭТА ПАЧЫЦЬ АТРЫМЛІВАЦЬ ДАБРАЧЫННУЮ СТЫПЕНДЫЮ ІМЯ КАЦЬРЫНЫ КАРПЕНКІ, ЯКАЯ ЦЯПЕР ЖЫВЕ У ЗША

Стар. 6.

ВАНДРОўКА З ІГАРАМ ГАТАЛЬСКІМ У РУСІНАВІЧЫ

Стар. 4.

ТАЛЕНТ, ВЕРНУТЫ З НЕБЫЦЦА

Стар. 7.

ШТО ВЕК XX НАМ ПАКІНЕ? ПАТАТКІ Алены СПАСЮК АБ ВЫСТАВЕ, ЯКАЯ ПРАПАЛУЕ ЯШЧЭ АДЗІН ПРАКТ СТАГОДДЗЯ

Стар. 8.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

27 кастрычніка 1999 года
Цана 40 000 рублёў

№ 43 (2653)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 1955 г.

АФІЦЫЙНА

ДА МОРА ПРАЗ КАЛІНІНГРАД

Шляхі развіцця ўзаемавыгаднага эканамічнага супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Калінінградскай вобласцю разгледжаны ў ходзе візіту дэлегацыі нашай краіны ў гэты расійскі рэгіён. Ён адбыўся 14—15 кастрычніка. Было падпісана Міжнароднае пагадненне аб доўгатэрміновым супрацоўніцтве Калінінградскай вобласці з рэгіёнамі і органамі дзяржаўнага кіравання Беларусі.

У дакуменце асабліва ўвага надаецца пытанню выкарыстання калінінградскага порта, рыбалоўства і перапрацоўкі рыбы.

Прадугледжваецца таксама развіццё гандлёва-эканамічных адносін у прамысловасці, сельскай гаспадарцы, транспарце і іншых сферах.

Візіт гэты вельмі важны для нашай краіны, сказаў карэспандэнту БелТА першы намеснік міністра замежных спраў Валянцін Вялічка. Калінінградская вобласць — багаты край, дзе ёсць і нафта, і спадарожны газ, 80 працэнтаў суцэльных запасаў бурштыну. Тут жывуць больш як 900 тысяч чалавек, у тым ліку амаль сто тысяч беларусаў. Гэты рэгіён ужо сёння з'яўляецца для нашай рэспублікі важным стратэгічным і эканамічным партнёрам.

Калінінградская вобласць уваходзіць у дзесятку рэгіёнаў Расіі, на долю якіх прыпадае больш як 70 працэнтаў усяго гандлёва-эканамічнага абароту Беларусі з гэтай краінай, а па экспарту цвёрда займае шостае месца. Традыцыйныя тавары,

што адтуль атрымліваем, — газ, рыба і рыбапрадукты, цэлюлоза і папера, паведамліў першы намеснік міністра замежных спраў. Мы ж пастаўляем у гэту вобласць угнаенні, нафтапрадукты, драўніну, будаўнічыя матэрыялы, керамічныя вырабы.

Валянцін Вялічка адзначыў, што аб'ём знешнегандлёвага абароту Беларусі і Калінінградскай вобласці ў мінулым годзе склаў 146 мільянаў долараў ЗША пры станючым салда 77 мільянаў долараў. На тэрыторыі гэтага расійскага рэгіёна наша рэспубліка цяпер мае больш як 30 сумесных прадпрыемстваў.

Паводле слоў Валянціна Вялічкі, асабліва Беларусі цікавіць работа портаў, прадпрыемстваў па здабычы рыбы і яе перапрацоўцы. Цяпер у Калінінградскай вобласці не хапае сродкаў і фізічных магчымасцей, каб адлоўліваць рыбу па той квоце, якая ёй выдзяляецца ў вызначаным раёне Балтыкі. З-за гэтага больш чым 30 тысяч тон рыбы каштоўных парод па гэтай квоце не вылоўліваецца. Змяніць становішча можа ўзаемадзеянне.

Да візіту дэлегацыі было прымаркавана і адкрыццё ў Калінінградзе выставы-продажу беларускіх тавараў народнага спажывання. Іх прадставілі больш як 60 прадпрыемстваў "Беллегпрама" і "Белнафтахіма", "Белмясцпрама" і "Белкамунмаша".

ВІНШУЕМ!

Сваё дзесяцігоддзе тэатр "Зьніч" адзначыў на ўласнай сцэне. Увечары 20 кастрычніка ў касцёле святога Сымона і святой Алены, што ў цэнтры Мінска, сабраліся вядомыя акцёры, пісьменнікі, мастакі, паклоннікі тэатральнага мастацтва. Нагодай паслужыла адкрыццё пры касцёле сцэны Беларускага пэтычнага тэатра аднаго акцёра "Зьніч" і малой залы Белдзяржфілармоніі. У мастацкага кіраўніка тэатра Галіны Дзягілевай і ў ксяндза-магістра касцёла Уладзіслава Завальнюка задача адна — фарміраванне духоўнасці і любові да гісторыі Беларусі і яе мовы.

На новую сцэну ў гэты вечар выходзілі заслужаныя артысты Беларусі Ларыса Горцава, Уладзімір Шэлястаў, Віктар Скорабагатаў, Дзяржаўны камерны хор. Пранікнёна гучалі мелодыі ў выкананні хору "Голас душы" пад кіраўніцтвам Таццяны Ганеёўскай.

АНОНС

Чытайце ў наступных нумарах:

► "І ўзлёт душы, як з цёплай далані..." Разважанні Бажэны ШЭР, прафесара парыжскай Сарбоны, аб беларускай нацыянальнай адметнасці.

► "Прыход Рыбалы" — новая кніга вядомых краязнаўцаў і даследчыкаў гісторыі праваслаўя ў Польшчы айца Рыгора Сосны і Дарафея Фіеніка.

► Вершы паэткі дваццатых гадоў Ганны БРЭСКАЙ, апавяданні Міколы ЕРМАЛОВІЧА і Генадзя АЎЛАСЕНКІ.

► "Голасу Радзімы" — ад цэзкі". Такі аўтограф дала спявачка Ірына Дарафеева нашаму карэспандэнту ў час гутаркі.

СПОРТ

О БЕЛВОРМЕТ: ЕРАЛЬНЫ СПОНСОР ОК РЕСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

У Нацыянальным алімпійскім камітэце Беларусі прайшла сустрэча з нацыянальнай зборнай па мастацкай гімнастыцы. Нашы гімнасткі на чэмпіянаце свету ў японскім горадзе Асака заваявалі восем медалёў і алімпійскія ліцэнзіі, якія даюць

права выступаць на Алімпійскіх гульнях у Аўстраліі.

НА ЗДЫМКАХ: нацыянальная зборная Беларусі па мастацкай гімнастыцы. Фота Генадзя СЯМЁНАВА, БелТА.

НА АЛІМПІЙСКІЯ ГУЛЬНІ Ў СІДНЕЙ

Удакладнены і ўзгоднены ўсе неабходныя міжнародныя спартыўныя дакументы, што тычацца знаходжання беларускай зборнай на Алімпійскіх гульнях у Сіднеі, — такі вынік рабочай паездкі шэфа місіі Аляксандра Грыгорава і генеральнага сакратара Нацыянальнага алімпійскага камітэта Беларусі Анатоля Іванова. Пасля вяртання яны падзяліліся ўражаннямі з карэспандэнтам "Советской Белоруссии".

— За два дні знаходжання ў Аўстраліі нам удалося вырашыць шмат пытанняў. У прыватнасці, мы агледзелі многія алімпійскія аб'екты. Усе яны размешчаны блізка адзін ад аднаго — у алімпійскім парку Сіднея. Менавіта там будуць праходзіць спаборніцтвы па 14 з 28 відаў спорту.

Алімпійская вёска, як звычайна, размясцілася вельмі кампактна. Яна забудавана пераважна невялікімі домамі. Нашы атлеты, як мяркуецца, будуць жыць у двухпавярховых катэджах з усімі выгодамі. Месца мы выбралі далей ад цэнтра з яго звычайнай мітуснёй, у зоне, што по-

бач з малой сталавай і службай бяспекі.

З дапамогай нашага аташэ Джэніфер Макей, якая дарэчы, з'яўляецца кансультантам па пытаннях прамысловасці ўрада Аўстраліі, удалося таксама заключыць дагаворы аб перада-алімпійскай падрыхтоўцы ў некаторых відах спорту.

Нам прадставілі аднаго з трох валанцёраў, добраахвотных памочнікаў каманды, — гэта былі адэсіт. На жаль, на падтрымку нашых суайчыннікаў-эмігрантаў нам наўрад ці даведзецца разлічваць. Беларуская дыяспара не надта ахвотна ідзе нам на сустрэчу.

НАПЯРЭДАДНІ

У ПЕРШЫНЮ на Паўднёвым полюсе будзе ўстаноўлены беларускі флаг. Адбудзецца гэта прыблізна ў снежні будучага года, калі беларуска-расійская экспедыцыя адправіцца ў Антарктыду. Для перамяшчэння членаў экспедыцыі ў льдах Антарктыды будуць выкарыстаны пнеўматычныя ўсюдыходы, сканструяваныя мінчанам Віктарам Радкевічам.

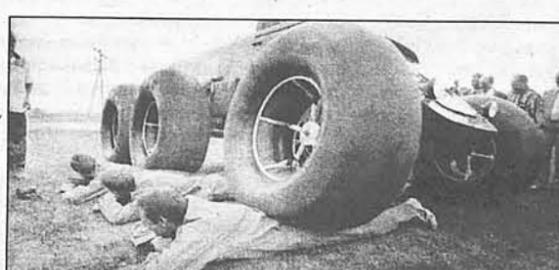
Першыя выпрабаванні гэтых машын прайшлі нядаўна ў раёне пасёлка Волма пад Мінскам, дзе прысутныя змаглі ацаніць усе вартасці новага ўсюдыхода, а іх, як аказалася, шмат. Па-першае, гэтая машына пройдзе там, дзе "спасуе" любы іншы ўсюдыход —

БЕЛАРУСКІ ФЛАГ НА ПАЎДНЁВЫМ ПОЛЮСЕ

ні снежныя завалы, ні глыбокія равы, ні нават азёры не перашко-

да для гэтай тэхнікі. Са скорасцю каля 50 кіламетраў у гадзіну ўсю-

дыход нясецца па ўхабах і канавах, з лёгкасцю іх пераадольваючы.

Пнеўматычны ўсюдыход у час выпрабаванняў. Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

Па-другое, хоць усюдыход і здаецца нязграбным і нават не зусім трывалым, ён можа цягнуць груз, які ў некалькі разоў перавышае яго ўласную вагу. Пры гэтым ціск на зямлю ўзнікае мінімальны. Каб пацвердзіць гэта, шасцёра смельчакі леглі пад колы ўсюдыхода, які пераехаў іх, не прычыніўшы ніякіх пашкоджанняў. І трэцяя характарыстыка, вельмі важная для тых экстрэмальных умоў, у якіх будзе выкарыстоўвацца ўсюдыход, — расход паліва ў гэтай экалагічна чыстай машыне — усяго каля 9 літраў на 100 кіламетраў. Цяпер на Дзяржаўным падшыпніковым заводзе пачынаюць выраб 12 "снегаходаў".

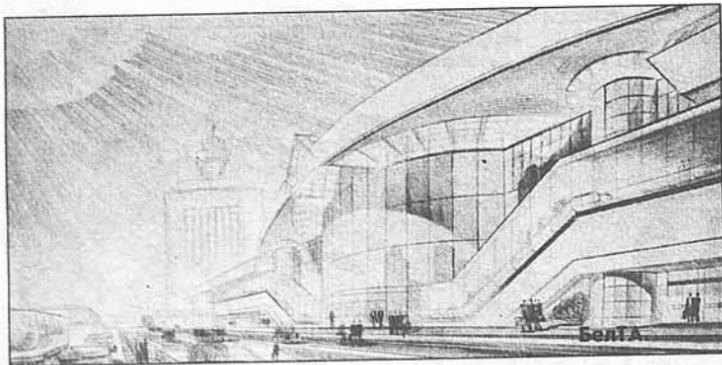
НОВАБУДОЎЛІ

З ліпеня гэтага года ўсе, хто каардынуе і кантралюе будаўніцтва і рэканструкцыю буйных аб'ектаў Мінска, рэгулярна збіраюцца не ў службовых кабінетах, а непасрэдна на будаўнічых пляцоўках і аператыўна вырашаюць вытворчыя пытанні.

Адно з апошніх выязных пасяджэнняў штаба з прысутнасцю старшыні Мінгарвыканкама Уладзіміра Ярмошына праходзіла на важнейшым будаўнічым аб'екце горада — чыгуначным вакзале "Мінск" і прылеглых да яго плошчах.

НА ЗДЫМКАХ: старшыня Мінгарвыканкама Уладзімір ЯРМОШЫН (у цэнтры) праводзіць выязное пасяджэнне; такім у хуткім часе будзе чыгуначны вакзал "Мінск".

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ

ГАЮЧЫЯ СІЛЫ МАСТАЦТВА

Нядаўна ў мінскім Доме дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі прайшла выстава "Гаючыя сілы мастацтва", арганізаваная Беларускай рэспубліканскай таварыствам "Дзеці ў бядзе" і фондам "Жыццё пасля Чарнобыля".

Яе экспанатамі сталі карціны самадзейнай мастачкі Яны Паваротнай, якая праз сваю творчасць здолела перамагчы цяжкую хваробу. Былі прадстаўлены таксама дзіцячыя малюнкi,

аўтары большасці якіх — хлопчыкі і дзяўчынкі, чые здароўе не пашкадавала чарнобыльскага віхура. Напрыканцы выставы яе ўдзельнікі атрымалі ад пасла Вялікабрытаніі ў Беларусі Іана Чарльза Келея падарункі са шчырымі пажаданнямі здароўя і дабрабыту. Аташэ Югаславіі Серж Міранавіч узнагародзіў лепшых юных жывапісцаў. Дзеці прынялі сувеніры ад англічанкі Моны Паш.

Руслан АНАНЬЕЎ.

МІЖНАРОДНЫЯ СУВЯЗІ

РАЗАМ У БУДУЧЫНІЮ

На пачатку кастрычніка ў Мінску пад дэвізам "Разам у будучыню!" прайшоў II Міжнародны фестываль недзяржаўных маладзёжных і дзіцячых арганізацый. Ініцыятарамі грандыёзнай акцыі выступілі Беларуска нацыянальная маладзёжная рада і нацыянальны саветы Германіі і Швейцарыі. На працягу двух дзён прадстаўнікі больш чым 90 арганізацый з 10 краін свету з дапамогай маляўнічых стэндаў і тэатралізаваных дзеянняў імкнуліся як мага цікавей "разрэкламаваць" сваю дзейнасць. У выніку незалежнае журы вызначыла лепшыя арганізацыі, якімі сталі "Задзіночанне беларускіх студэнтаў "Розныя-Роўныя" і "Новыя твары".

Падчас "круглых сталоў" маладыя абмяркоўвалі свае праблемы і разам шукалі шляхі іх вырашэння.

Удзельнікаў і гасцей фестывалю чакала насычаная праграма. Барды, вакальны і танцавальныя калектывы, зборная каманда Беларускага клуба вясёлых і знаходлівых, студэнцкія тэатры гумарыстычных мініяцюр нікому не дэвалі сумаваць. Вялікую цікавасць глядачоў выклікала выступленне майстроў усходніх адзінаборстваў. З захапленнем сотні вачэй назіралі за "бітвай на мячах", якую прадэманстравалі апранутыя ў старажытную амуніцыю аматары рыцарскай культуры.

Прайшла выстава карцін і фотатвораў. На фестываль са сваёй тэхнічнай завіталі ўладальнікі даўнейшых аўтамабіляў і аматары матацыклаў — байкеры. У вялікіх рок-канцэртах прынялі ўдзел папулярныя беларускія гурты "Нейра дзюбель", "Крама", "Reflex Blue", а таксама "Ferdinand" (Швейцарыя) і "Missing Link" (Германія). А ўначы шумнае жыццё перамяшчалася на сталічную дыскатэку "Arab-Snack".

Але ўсё ж такі гапоўным дасягненнем фестывалю, па словах старшыні Беларускай нацыянальнай маладзёжнай рады Аляксандра Каранкевіча, з'яўляецца тое, што маладзёжныя

арганізацыі здолелі праінфармаваць шырокае грамадскасць аб сваёй дзейнасці, падзяліліся вопытам з беларускімі і замежнымі калегамі, наладзілі новыя партнёрскія сувязі.

Руслан АНАНЬЕЎ.
Фота аўтара і БелТА.

БЕЗ ТЭРМІНУ ДАЎНАСЦІ

НЕ ЗГАСЛА ПАМЯЦЬ ПРА АХВЯРЫ ВАЙНЫ

Да Вялікай Айчыннай вайны Заслаўе і яго наваколле былі асобным раёнам Мінскай вобласці. Мясцовыя жыхары называлі Заслаўе мястэчкам (афіцыйна гэты населены пункт быў гарадскім пасёлкам). У першы тыдзень баёў 64-й стралковай дывізіі Чырвонай Арміі супраць сіл германскага вермахта ў палон трапіла вялікая колькасць чырвонаармейцаў і камандзіраў. У лагерах для ваеннапалонных фашысты стварылі невыносныя ўмовы. У афіцыйных дакументах лічыцца 2 999 ваеннапалонных, што загінулі ў гэтым раёне. Іх расстралялі на вале і на могілках у Заслаўі, а таксама шмат ваеннапалонных было знішчана ў вёсцы Рагава.

Як толькі гітлераўцы ўвайшлі ў Заслаўе і ўстанавілі там свой парадак, яны з дапамогай мясцовых паліцаў пачалі знішчаць прадстаўнікоў савецкай улады. 21 верасня 1941 года каля клуба гітлераўцы і паліцаі зверскі збілі, а потым расстралялі старшыню гарпасялковага Савета Мікалая Булду і старшыню сельсавета Гершалевіча. Падчас акупацыі мястэчка на вале было закатавана і забіта каля 250 чалавек, у тым ліку камандзіраў і палітработнікаў Чырвонай Арміі.

У акце Заслаўскай раённай камісіі садзейнічання абласной надзвычайнай камісіі па ўстанавленню і расследаванню злачынстваў нямецка-фашысцкіх акупантаў ад 5 кастрычніка 1944 года, які мы зараз можам прывесці (раней гэта зрабіць было цяжка, таму што такія дакументы засакрэчваліся), ёсць наступныя звесткі: закатавана і забіта 939 жыхароў раёна, у тым ліку 252 дзіцяці. Гэта тыя, чые прозвішчы ўстаноўлены. Аднак спісы былі няпоўныя, загінуўшых значна болей. На прымусовыя работы ў Германію вывезена 373 чалавекі.

Канцэнтрацыйны лагер — гэта для яўрэяў канчаткова быў створаны ў Заслаўі ў верасні 1941 года. У будынку былога пагранічнага пасялілі больш за 150 жыхароў мястэчка і навакольных вёсак.

Першы пагром яўрэяў у Заслаўі адбыўся 26 верасня 1941-га. У мястэчка прыехалі 20 нямецкіх карнікаў. Яны акружылі будынак, дзе жылі яўрэі, і падпалі яго. Згарэла каля 50 чалавек, частка людзей разбеглася. Мясцовыя паліцаі зноў сабралі яўрэяў і пасялілі іх на Базарнай вуліцы. Потым прапанавалі: хто пажадае, можа пераехаць да родзічаў у мінскае гета. Частка жанчын з дзецьмі і старых папаліся на гэтую пракацыю. Іх пасадзілі на фурманкі і павезлі пад ахову паліцаў у бок вёскі Слабада. Аднак у лесе, ва ўрочышчы "Драніна", усіх расстралялі. Там было забіта каля 100 чалавек. Гэтае злачынства, па сведчанням мясцовых жыхароў, адбылося 29 верасня 1941 года.

Пасля вайны пачалося аднаўленне гаспадарчых і культурных аб'ектаў у Заслаўі. За кароткі час была ўзведзена значная колькасць будынкаў, у тым ліку сярэдняя школа. У ёй працую апантаны, выдатны арганізатар, упарты ў дасягненні мэта, шчыра адданы сваёй працы чалавек — Раіса Трызна.

Калі Раіса Іванаўна даведалася, што ў раёне чыгуначнай станцыі Крыжоўка знаходзіцца нейкая забытая магіла ахвяр вайны, яна для высвятлення паходжання пахавання падключыла даследчыкаў ваеннай гісторыі і вайскоўцаў, супрацоўнікаў Заслаўскага гарвыканкама і Мінскага райвыканкама.

Раіса Іванаўна знайшла сведак тых далёкіх трагічных падзей. Жыхарка Заслаўя Наталля Луткоўская паведаміла, што пасля першых рэпрэсійных акцый гітлераўцаў і паліцаў, якія знішчылі заслаўскіх яўрэяў, яшчэ засталася 35 маладых, прыгожых жанчын і дзяўчат. З іх здэкаваліся фашысты, білі, гвалтавалі, прымушалі выконваць невыносна цяжкую працу. Так адбылася да 29 кастрычніка 1941 года, калі вязняў заслаўскага гета катывы вывезлі ў лес і каля чыгуначнай станцыі Крыжоўка расстралялі. На гэтым месцы забівалі таксама ваеннапалонных.

Даследуючы ўсе акалічнасці тых далёкіх трагічных падзей, Раіса Іванаўна за чатыры гады ўпартай працы дабілася, што сёлета адкрыты помнік-стэла на магіле ахвяр.

Марат БАТВІНІК.

«МАРШ СВАБОДЫ» ЗАВЯРШЫЎСЯ СУТЫЧКАЙ З АМАПАМ І ПАСТАВІЎ ПАД СУМНЕННЕ МАГЧЫМАСЦЬ ПЕРАГАВОРАЎ УЛАДЫ З АПАЗІЦЫЯЙ

17 кастрычніка прадстаўнікі апазіцыйных партый і рухаў правялі ў Мінску масавую акцыю "Марш Свабоды", у якой прыняло ўдзел больш за пяць тысяч чалавек. Акцыя была заяўлена лідэрамі апазіцыйных партый так званага "другога эшалона" Вінецюком Вячоркам, Алесем Бяляцкім, Дзмітрыем Бандарэнкам і іншымі яшчэ 30 жніўня. Задумвалася яна тады як акцыя ў падтрымку перагавораў паміж уладай і апазіцыяй аб правядзенні свабодных і справядлівых выбараў у наступным годзе. Аднак гэтая тэма падчас мітыngu і шэсця зусім не дамінавала, а дамінавала іншая — пратэст супраць намераў падпісаць саюзную дамову з Расіяй. Вінецюк Вячорка нават дэманстравальна спаліў апублікаваны нядаўна праект дамовы, які ён называў, "у парадку абмеркавання", заявіўшы: "Саюз з Расіяй — гэта вайна, смерць і галечка". Мінгарвыканкам дазволіў правядзенне "Маршу Свабоды" толькі на плошчы Бангалор і ў прылеглым парку ў Мінску. Апа-

зіцыя была яўна незадаволеная гэтым і шматтысячнымі калонамі рушыла спачатку ад плошчы Якуба Коласа да месца мітыngu, а пасля мітыngu — па іншых вуліцах горада Мінска, бліжэй да цэнтра. Гэтыя шэсці былі несанкцыянаваныя, яны надоўга спынялі рух транспарту. Міліцыя спрабавала кіраваць шэсцем, перагароджваючы дарогі, што вядуць у цэнтр горада, стужачкамі, спачатку дэманстранты паслухмяна зварочвалі ўбок ад гэтых стужачак, а потым пачалі іх рваць, разганяючы невялікія шэрагі амапаўцаў і абыходзячы шэрагу з міліцэйскімі "УАЗікамі".

На вуліцы Першамайскай, непадалёку ад будынка Адміністрацыі кіраўніка дзяржавы, моладзь збіла некалькіх амапаўцаў, выкінуўшы іх шлемы за плот. Двум з іх давялося аказаць неадкладную дапамогу. А потым ля моста праз Свіслач пачалася сапраўдная бойка агрэсіўнай часткі дэманстрантаў з салдатамі ўнутраных войскаў. Некалькі соцень дэманстрантаў пачалі вы-

дзіраць тратуарную плітку і кідаць яе, а таксама розныя палкі, камяні ў шарэнгі спецыяльна. Град камяняў доўжыўся каля 15 хвілін, некалькі разоў войскі МУС адкідвалі дэманстрантаў, але тыя вярталіся і зноў атакавалі. Неўзабаве сілы аховы правапарадку рассялі дэманстрантаў і пачалі арыштоўваць найбольш актыўных удзельнікаў беспарадкаў.

Такім чынам, падзеі 17 кастрычніка паставілі пад пагрозу правядзенне перагавораў паміж уладай і апазіцыяй, якія з такімі цяжкасцямі рыхтаваліся пры пасрэдніцтве Кансультацыйна-назіральнай групы АБСЕ. Аднак лідэры апазіцыі амбіцыйна заяўляюць, што гэтая акцыя толькі "ўмацуе пазіцыі апазіцыі" на гэтых перагаворах.

Афіцыйныя ўлады вельмі негатываюць падзеі 17 кастрычніка, аднак аб зрыве перагавораў з апазіцыяй пры пасрэдніцтве АБСЕ ніхто не гаворыць.

— Улада не будзе адмаўляцца ад гэтых перагавораў ні ў якім

разе, гэта якраз апазіцыя паставіла сабе такую мэту, каб сарваць перагаворы, — зазначыў у інтэрв'ю "Звяздзе" намеснік кіраўніка прэзідэнцкай Адміністрацыі Іван Пашкевіч. — Улада заяўляла аб сваёй гатоўнасці да перагавораў, яна вяла іх і будзе весці. Тое ж, што адбылося 17 кастрычніка, — гэта пракацыя апазіцыі, скіраваная на тое, каб абяліць сябе ў вачах грамадскасці і адпрацаваць атрыманую ёю грошы. Гэта першае. Па-другое, апазіцыя імкнецца такім чынам стварыць негатывны імідж Беларусі ў вачах замежжа, каб паказаць, з кім вы, маўляў, тут размаўляеце. І па-трэцяе, апазіцыя пайшла на гэта, каб ачарніць беларускае кіраўніцтва перад самітам АБСЕ 17—19 лістапада ў Стамбуле і наладзіць там нейкую абструкцыю... Тут у мяне паўстае пытанне, ці ёсць у нас палітычная апазіцыя як такая або засталіся толькі хуліганы...

Валер КАЛІНОЎСКІ.
("Звязда").

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

МАКДОНАЛЬДС — асабліва з'ява для нашай рэчаіснасці. У Мінску, канешне, ёсць прыгожыя рэстараны з добрай кухняй. Але туды мала хто ходзіць: трэба мець шмат грошай, нейкую вячэрнюю сукенку і гэтак далей. МакДональдс жа вызначаецца дэмакратызмам.

Першы кутчак амерыканскага жыцця з'явіўся ў Мінску ў снежні 1996 года. Беларусь стала сотай краінай, дзе пачаў працаваць МакДональдс. Сёння ён ёсць у 116 дзяржавах. У Мінску ніколі не было чэргаў накітаваць маскоўскіх, адна з якіх у МакДональдс на Пушкінскай плошчы (з'явіўся ў 1990) увайшла ў Кнігу рэкордаў Гінеса. Па-першае, у Мінску адначасова адкрыліся тры рэстараны, а па-другое, быў ужо іншы час. Людзі паспелі паспрабаваць бульбу-фры і біг-мак і ў той жа Маскве, і за мяжу з'ездзіць.

У беларускай правінцыі МакДональдсаў няма. Па словах каардынатора па сувязях з грамадскасцю рэстаранаў МакДональдс Вольгі Траян, разглядаюцца перспектывы будаўніцтва ў Брэсце і Гомелі.

Калі вышэй ішла гаворка пра дэмакратызм МакДональдса, не мелася на ўвазе яго даступнасць па цэнах. Для сярэднястатыстычнага беларуса, які атрымлівае зарплату ад дзяржавы, з'есці біг-мак, бульбу-фры, дэсерт — нятанна, хоць у МакДональдсе сцвярджаюць, што рэстараны працуюць з невысокай нацэнкай, бо разумеюць эканамічную сітуацыю на Беларусі. Кошт гамбургераў і чызбургераў адрозніваецца ў кожнай краіне. Ён арыентаваны, акрамя акупнасці

прадукцыі, на плацежаздольнасць насельніцтва.

Дарэчы, у Мінску ўсе прыемнасці МакДональдса абыходзяцца даражэй, чым, напрыклад, у Маскве, дзе працуе 50 рэстаранаў і пабудаваны Маккомплекс, які нарыхтоўвае паўфабрыкаты для сваіх патрэб і для Беларусі. Набытае прадукты там танней, чым будаваць для сацыялістычных рэстаранаў свой Маккомплекс у Мінску. Але ёсць іншая праблема, якая і тлумачыць розніцу паміж цэнамі ў рэстаранах Масквы і Мінска. Па словах Вольгі Траян, усе беларускія кампаніі, што працуюць з Расіяй, вымушаны два разы (тут і там) плаціць падатак на дабаўленую вартасць, які ва

ўсім свеце плаціць адзін раз у краіне спажывання прадукцыі і які аўтаматычна ўваходзіць у кошт тавару. Гэта значыць, што плаціць яго ў рэшце рэшт кліент. А ці аднолькавая якасць страў? Вось што на гэты конт кажа Вольга Траян:

— Якасць прадукцыі аднолькава высокая ва ўсіх краінах, дзе працуюць рэстараны МакДональдс. Смак гамбургера ў Маскве, Берліне і ў Мінску не адрозніш. Спецыфікацыя і стандарт дзейнічае ў дачыненні захоўвання, нарыхтоўкі. Адзінымі з'яўляюцца патрабаванні да сыравіны, тэхналогіі яе перапрацоўкі. Кожны з пастаўшчыкоў строга кантралюецца.

— Ці купляюць рэстараны Мак-

Дональдса сыравіну беларускіх вытворцаў?

— Мы выкарыстоўваем любую магчымасць набыць беларускія тавары, калі яны падыходзяць нам па якасці і цэне. Бывае, што мясцовыя вырабы абыходзяцца даражэй за імпортныя, хоць у кошт апошніх уваходзяць выдаткі на транспартную, таможную паслугі. Амаль уся харчовая прадукцыя паступае з Масквы, выключаны соль, цукар (купляем на месцы) і бульбу (прывозім з Галандыі).

На Беларусі набываем адзенне для персаналу, бытавую хімію, аднаразовы посуд, карыстаемся мясцовай паліграфічнай базай, паслугамі рэкламных агенцтваў.

— А як жа беларуская бульба?

— Для нашай прадукцыі неабходны асобны сорт. Даўжыня бульбы складае 15 сантыметраў. Яна павінна добра захоўвацца, пераносіць замарозку. На Беларусі няма таго, што нам трэба. Таму ў 1998 годзе кампанія МакДональдс набыла за свае грошы і перадала Інстытуту бульбаводства Беларусі 20 тон галандскага насення. Ім засеялі эксперыментальныя палі. У нашых умовах галандская бульба дала нізкі ўраджай. Ён быў вышэйшы за сярэднебеларускі, але ў два разы меншы, чым на сваёй радзіме.

Акрамя таго, спецыялісты адзначылі шэраг хвароб. Такім чынам, пакуль ад вырашчанага на Беларусі прыходзіцца адмовіцца. Дарэчы, у Расіі сітуацыя такая ж. Там спрабавалі вырасці мясцовую сыравіну на працягу пяці гадоў. Але вынік быў нездавальняючы. Тэхналагічную лінію, завезеную для перапрацоўкі бульбы, давалося дэманціраваць.

— Раскажыце, калі ласка, хто працуе ў МакДональдсе?

— 75 працэнтаў абслугоўваючага персаналу — студэнты. Мы можам прапанаваць гібкі графік, пры састаўленні якога на наступны тыдзень кожны сам указвае, колькі і калі будзе на працы. Аплата пагадзінная. Мінімальная працягласць у дзень — 4, максімальная 8 гадзін. Маладыя людзі вучацца калектыўна працаваць, вытрымліваць высокі тэмп. Я лічу, што работа гэтая нялёгка. Але сёння ў нас невялікая цяжкасць кадраў. Людзі трымаюцца свайго месца. Дарэчы, за тэрмін існавання МакДональдс ў нас ні разу не затрымлівалася зарплата.

— МакДональдс становіцца ўсё менш даступным па цэнах чалавеку сярэдняга дастатку. Што вы думаеце на гэты конт?

— Тут справа ў эканамічнай сітуацыі, а не ў высокіх цэнах. Я жадаю ўсім нам перажыць цяжкія часы і зарабляць дастаткова на жыццё, на адпачынак і задавальненні. Тады МакДональдс не будзе раскошай для многіх, як сёння. Ва ўсім свеце ён агульнадаступны.

Алена СПАСЮК.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ЗДАРЭННІ

ЗЛОДЗЕЙ ПА АБ'ЯВЕ

Аб жаданні пазнаёміцца паведамліла ў адну з газет 28-гадовая непрацуючая мінчанка. Хутка да яе ў госці зазірнуў малады сімпатычны мужчына. Гэты раней судзімы мінчанін выкарыстаў знаёмства для цёмных спраў. У гасціннай гаспадыні ён украў тры залатыя вырабы. Дзяўчына нават не рашылася звярнуцца ў міліцыю. Але супрацоўнікі крымінальнага вышуку Савецкага РАУС даведліся аб злачынстве праз пяць дзён, калі авантурыст быў затрыманы за грабеж.

«АЛЬФА» НАРКОТЫКІ НЕ ЛЮБІЦЬ

Упраўленнем КДБ па Гомельскай вобласці пры ўдзеле групы спецпадраздзялення «Альфа» была праведзена аперацыя па спыненню распаўсюджвання і рэалізацыі ў Гомелі буйной партыі наркатыкаў.

ПАДРОБЛЕННЫЯ ГРОШЫ

— А долар жа фальшывы, — гаворыць оперупаўнаважаны Віцебскага ўпраўлення ўнутраных спраў Сяргей КАСТРУКОЎ жанчыне, якая спрабавала збыць паддробленую валюту.

Усяго ж з пачатку года супрацоўнікі аддзела па барацьбе з эканамічнай злачыннасцю Віцебскага УУС канфіскавалі з незаконна перапродажу каля 27 тысяч долараў ЗША, 4 тысяч нямецкіх марак, 127 тысяч расійскіх рублёў, у тым ліку і нямаля фальшывых.

БелТА.

ХАБАР НЕ ПРАЙШОЎ ГЛАДКА

У ходзе праведзенай праверкі супрацоўнікамі аддзела эканамічных злачынстваў Баранавіцкага ГАУС быў выяўлены факт атрымання хабару прадстаўніком мясцовага ваеннага камісарыята.

Ад 24-гадовага жыхара раённага цэнтры чалавек у пагонах «за рашэнне пытання аб адтэрміноўцы ад прызыву ў армію» атрымаў кругленькую суму — 500 долараў ЗША. Па даным факце ўзбуджана крымінальная справа.

НА МЯЖЫ СТАГОДДЗЯЎ

У той далёкі дзень прэзідыум Беларускай акадэміі навук прыняў рашэнне аб стварэнні на базе кафедраў гістарычнага профілю самастойнай навукова-даследчай установы — Інстытута гістарычных навук. Яго дырэктарам стаў першы прэзідэнт Беларускай акадэміі навук Усевалад Ігнатоўскі. Намеснікам дырэктара быў назначаны Васіль Дружчыц, аднакашнік Ігнатоўскага па гісторыка-філалагічным факультэце Тартускага

Антон ЯСІНСКІ.

універсітэта. Узнікненне інстытута такога профілю ў сістэме толькі што створанай Беларускай акадэміі садзейнічала разгортванню гістарычных даследаванняў у рэспубліцы. Аб іх напрамку сведчыла структура інстытута. У яго склад уваходзілі пяць камісій: гісторыі Беларусі, археалагічнай, археаграфічнай, гісторыі беларускага мастацтва і ўсеагульнай гісторыі ў сувязі з гісторыяй Беларусі.

З першых дзён утварэння вучоныя інстытута разгарнулі даследаванні па ўсіх перыядах гісторыі Беларусі. У вучэнне старажытнага перыяду важкі ўклад унеслі археолагі Сяргей Дубінскі, Аляксандр Каваленя, Аляксандр Ляўданскі і іншыя. Яны правялі шэраг археалагічных экспедыцый, даследавалі помнікі ў басейнах Дняпра і Заходняй Дзвіны. Да Вялікай Айчыннай вайны было

ЦЭНТР ГІСТАРЫЧНАЙ ДУМКІ

15 кастрычніка споўнілася 70 гадоў з дня заснавання Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

зарэгістравана каля 700 стаянак эпохі мезаліту, неаліту і бронзавага веку, больш за 800 гарадзішчаў і 200 селішчаў жалезнага веку.

Значны ўклад у вучэнне праблем эпохі феадалізму ўнёс акадэмік Уладзімір Пічэта. Пытанні народна-вызваленчай барацьбы ў Беларусі даследавалі акадэмікамі Васілём Шчарбаковым, феадальнага землеўладання — Антонам Ясінікім. У 1930 годзе акадэмік У. Ігнатоўскі надрукаваў манаграфію «1863 год на Беларусі». Гэта першае ў беларускай гістарыяграфіі грунтоўнае даследаванне паўстання 1863—1864 гадоў у Польшчы, Літве і Беларусі. У ім дадзены аналіз сацыяльна-эканамічных і палітычных прадпасылак паўстання, сацыяльны і нацыянальны склад удзельнікаў, падрабязная панарама яго ходу і развіцця.

У сакавіку 1931 года Інстытут гістарычных навук быў рэарганізаваны і атрымаў новую назву — Інстытут гісторыі Беларускай акадэміі навук. У яго склад увайшла на правах секцыі кафедра этнаграфіі.

Станаўленне інстытута адбывалася ва ўмовах сталінскага таталітарнага рэжыму, рэпрэсій. Каб павесці барацьбу з нацыянальнай інтэлігенцыяй, адпаведнымі органамі фабрыкуецца справа «Саюза вызвалення Беларусі» (СВБ). У 1930—1931 гадах па ёй было арыштавана больш за 110 чалавек, з іх 9 асуджаны на тэрмін ад 3 да 5 гадоў папраўча-працоўных лагераў, 77 — на высылку ў глыб Расіі, у тым ліку 31 вучоны Беларускай акадэміі навук. Шэраг з іх, у тым ліку У. Пічэта, былі пазбаўлены звання акадэміка за дзеянні, скіраваныя «супраць дыкта-

туры пралетарыяту і на зрыў пасляховага сацыялістычнага будаўніцтва».

З «выяўленнем» справы СВБ брудная кампанія абвінавачвання ў «контррэвалюцыйнай» дзейнасці пачала разгортвацца супраць У. Ігнатоўскага. Кастрычніцкі (1930 года) Пленум ЦК КП(б)Б прыняў пастанову вывесці яго са складу членаў бюро ЦК і высветліць сувязі У. Ігнатоўскага з СВБ «з мэтай вырашэння пытання аб магчымасці яго далейшага знаходжання ў шэрагах КП(б)Б».

Пачаліся выклікі на шматгадзінныя допыты ў адпаведныя органы. Вопытныя следчыя добра ведалі сваю справу і ўсё рабілі для таго, каб больш бруду знайсці ў біяграфіі сумленнага чалавека. Але і ў такіх складаных умовах Ігнатоўскаму хочацца працаваць, ажыццяўляць планы па далейшым развіцці

Васіль ШЧАРБАКОЎ.

беларускай гістарычнай навукі. У лісце ў ЦК КП(б)Б ад 8 лістапада 1930 года ён просіць пакінуць яго «ў радах партыі пры ўмове правяркі працы ў далейшым». У хуткім часе з'яўляецца пуб-

Павел ГОРБЫН.

лічнае пакаянне Усевалада Макаравіча. Але нічога не дапамагло. 26 снежня бюро ЦК КП(б)Б прымае рашэнне аб зняцці яго з пасады прэзідэнта БАН. 16 студзеня 1931 года парткалегія ЦК КП(б)Б прымае пастанову аб выключэнні Ігнатоўскага з партыі, «як сьвядома правадзіўшага па ўсяго перыяду прабывання ў партыі нацыяналі-дэмакратычную ўстаноўку ў сваёй рабоце, з'яўляючага фактычна кулацкім агентам у партыі... як чуждага элемента, адыграўшага на руку нацдэмаўскай контррэвалюцыі». Не прыняўшы абвінавачванняў і не паверыўшы ў магчымасць даказаць у тагачасных абставінах іх неадпаведнасць рэчаіснасці, 4 лютага 1931 года У. Ігнатоўскі застрэліўся. У кастрычніку 1990 года з яго былі зняты ўсе палітычныя абвінавачванні, і ён пасмяротна быў вернуты ў рады кампартыі.

Уладзімір НАВІЦКІ, доктар гістарычных навук, прафесар.

(Працяг будзе).

ВАНДРОўКА З ІГАРАМ ГАТАЛЬСКИМ

Едучы з Мінска па Слуцкай шашы, за Самахвалавічамі міжволі звяртаеш увагу на разлеглыя плантацыі гадавальнікаў дрэў, садовых і агароднінных культур. Тут, каля Самахвалавіч, размяшчаюцца доследныя гаспадаркі Інстытута бульбы, садоўніцтва і агародніцтва. Сярод іх — эксперыментальная база «Русінавічы». Недалёка, таксама на Пціцы, у Прылуках, у былым маёнтку, месціцца Беларускае інстытут аховы раслін. Напэўна, не выпадкава былі выбраны гэтыя мясціны для даследчых сельскагаспадарчых устаноў Беларусі. Высокая культура гаспадарання квітнела на пцічанскіх берагах яшчэ ў XIX стагоддзі, дзякуючы руплівым землеўласнікам: Чапскім у Прылуках, Ельскім у Ігнацічах (цяпер Калініна) і Дудзічах, Пастарнацім у Пяцеўшчыне, Уняхоўскім у Русінавічах.

Цяпер Слуцкая шаша агінае пасёлка Самахвалавічы, пакідаючы яго па правы бок. Стары ж Слуцкі тракт ішоў якраз праз цэнтр мястэчка Самахвалавічы. Даволі стромкі спуск выводзіў тракт да драўлянага моста праз Пціч, побач з якім стаяў таксама драўляны вадзяны млын. Вялікае металічнае кола млына ў вадзе і сёння абазначае тое месца, дзе ад старога моста засталася толькі драўляныя палі, загнаныя ў дно рэчышча ракі. Замест моста цяпер тут драўляныя кладкі, прызначаныя для пешаходаў. Пераехаўшы праз мост, падарожнік трапляе на галоўную вуліцу мястэчка Самахвалавічы — Мінскую, дамы якой належалі пераважна яўрэям.

Звернем адрозна за мостам направа, на сучасную вуліцу Набрэжную. Некаторыя старыя дрэвы па баках гэтай вуліцы, забудаванай сучаснымі прыгожымі катэджамі, нагадваюць пра колішні парадны ўезд да маёнтка. Спачатку вуліца Набрэжная ідзе побач з Пціччу, затым паступова ўзнімаецца ўгору. Мінаем вялікія старыя драўляныя дамы з панскіх часоў — і спыняемся перад двухпавярховым мураваным будынкам, надпіс на якім сведчыць, што тут месціцца доследная гаспадарка. Гэта і ёсць старажытная сядзіба Русінавічы. Толькі галоўны сядзібны дом не захавалася: ён быў разбураны ад фашысцкіх бамбёжак і пажараў у час Вялікай Айчыннай вайны. Не захавалася і брама сядзібы. Выгляд дома і брамы можна пабачыць толькі на старых фатаграфіях. Затое захаваліся некаторыя драўляныя будынкі побач: на вуліцы Паркавай, 16, і склад ля дома на Паркавай, 20.

Апісанні старых маёнткаў часам займаюць не адну старонку. Гісторыя ж Русінавіч вельмі кароткая. У XVII стагоддзі гэтая вёска і маёнтка называліся Сяснаравічы і належалі роду Жыжэмскіх (герб Леў). У тым жа стагоддзі перайшлі ў валоданне Уняхоўскіх (герб Астoya), якія бяззменна гаспадарылі тут аж да першай сусветнай вайны, гэта значыць, больш як два стагоддзі. З родам Уняхоўскіх былі параднёныя іншыя вядомыя шляхецкія роды мінскіх ваколіц: Булгарыны, Ельскія.

Уняхоўскія зрабілі Русінавічы квітнёчай гаспадаркай. У канцы XVIII стагоддзя пабудаваны мураваны дом на два паверхі ў цэнтры з 4-калоннымі порцікамі на галоўным і парковым фасадах. Баквыя крылы дома былі аднапавярховыя. Пазней да правага боку дома прыбудавана яшчэ адно крыло, а да левага — двух'ярусная аранжарэя, ці зімовы сад.

Па значнасці багаццяў, якія захоўваліся ў панскім доме, Русінавічы маглі па праву называцца музеем. Старая антыкварная мэбля, карціны на розныя сюжэты, сямейныя партрэты, калекцыі парцеляны (фарфору), старажытнага крыштала, манет, рыцарскіх даспехаў, агнястрэльнай і сечнай зброі... Апошні гаспадар Русінавіч

дзібны парк і ўтварае сажалку. Яшчэ адна плаціна ў парку стварыла другую сажалку. Хоць рыбы ў сажалцы і ў Пцічы зусім не столькі, як раней (прынамсі, карпаў няма), але рыбакоў з вудаі можна сустрэць тут і цяпер. Тэрыторыя парку за сажалкай забудавана прыватнымі дамамі. На ўскраіну ля самай дарогі стаялі раней драўляныя панскія стайні. Іх разабралі. Цяпер на тым месцы — заасфальтаваная пляцоўка. Па другі бок дарогі — машынны двор, які месціцца на гаспадарчай частцы маёнтка Русінавічы. Некаторыя пабудовы яшчэ памятаюць паню Уняхоўскіх. Насупраць машыннага двара ўвагу абавязкова прыцягне арыгінальная, круглая ў плане пабудова, накрытая конусападобным да-

перакладчыка Аляксандра Ельскага (1834—1916).

Міхаіл Ксавер Жыгімонт Ельскі — аўтар каля 100 музычных твораў: фантазій, паланезаў, мазурак, мініячур. Яго талент пачаў фарміравацца ў Дудзічах пад уплывам бацькі — Караля Ельскага, скрыпача і кампазітара, які ператварыў свой маёнтка Дудзічы ў «сядзібу муз». Дудзічы, Мінск, Вільня, Парыж, Дрэздэн, Мюнхен — вось адрасы музычнай адукацыі Міхаіла Ельскага. Бліскучыя выступленні ў Берліне, Варшаве, Вроцлаве, Кракаве, Дармштаце, Франкфурце-на-Майне, у Францыі... У еўрапейскіх газетах адзначаліся «надзвычайна белгасць, зграбнасць музычнай фразіроўкі, глыбокае музычнае пачуццё,

уплўненасць і чысціня інтанацыі» музыканта. Міхаіл Ельскі па духу быў рамантыкам. Гэта праявілася ў ягоных музычных творах. З 1870 года Ельскі стала жыць у Дудзічах. Разам са сваёй пляменніцай Аляксандрай (дачкай брата Аляксандра Ельскага, якая была замужам за вядомым польскім археолагам і этнографам Зыгмунтам Глогерам) збірае народныя мелодыі мінскіх ваколіц і афармляе іх у працу «Народныя танцы Мінскай губерні» (захоўваецца ў Варшаве), друкуе ў часопісах артыкулы пра знакамітых кампазітараў і выканаўцаў. Пасля смерці Міхаіла Ельскага ягоныя творы амаль стагоддзе былі забытыя і толькі нядаўна намаганнямі аб'яднання «Беларуская капэла» (кіраўнік — Віктар Скорбагатаў) імя і творы гэтага кампазітара вяртаюцца з забыцця.

Міхаіл Ельскі быў у шлюбе з Клацільдай Манюшка, сваячкай вядомага кампазітара Станіслава Манюшкі. Іх адзіная дачка Соф'я Ельская выйшла замуж за Януша Уняхоўскага, якому лёс перадвызначыў стаць апошнім гаспадаром Русінавіч. Відаць, шлюб дачкі і абумовіў тое, што Міхаіл Ельскі пахаваны не ў родных яму Дудзічах побач са сваімі роднымі, а ў Русінавічах — маёнтку ягонага зяця. З жалем прыходзіцца канстатаваць, што магіла такога славутага чалавека не захавалася.

Ад воданароннай вежы праз парк вяртаемся назад да сядзібы гаспадаркі «Русінавічы», месца, дзе стаяў галоўны дом маёнтка. Звяртаем увагу на «жывую альтанку» — пасаджаныя кольцам дрэвы. Побач, каля помніка на брацкай магіле, аддаем даніну памяці воінам, якія загінулі ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Мабыць, такім жа шляхам, якім мы вярталіся назад да сядзібы з боку Атоліна, набліжаемся да Русінавіч у 1708 годзе разам са сваім абозам шведскі кароль Карл XII, які змагаўся тады на тэрыторыі Рэчы Паспалітай з расійскім царом Пятром I. Пра сустрэчу і побыт Карла XII ў Русінавічах са слоў сваёй прабабкі паведамляе ва ўспамінах той самы Фадзей Булгарын.

Вось такія цікавыя гісторыі адбываліся ў гэтым, сёння даволі сціплым куточку Беларускай зямлі.

З ГІСТОРЫІ РУСІНАВІЧ

— Януш Уняхоўскі — не толькі ўпарадкаваў уласныя зборы, але і выкарыстоўваў усялякую магчымасць, каб набыць каштоўнасці ў сваіх суседзях і ў антыкварыятах. Гэтак у Русінавічах апынулася частка збораў Тышкевічаў з Лягойска. Частка русінавіцкіх збораў патрапіла пасля ў Варшаву ў Музей войска Польскага.

У канцы XIX стагоддзя маёнтка Русінавічы вызначаўся як адзін з найлепшых у Мінскім павеце ў сэнсе вядзення гаспадаркі. На высокі ўзровень было пастаўлена агародніцтва. Пры сядзібе меўся вялікі — плошчай 30 моргаў (21 гектар) сад, у якім раслі 4 тысячы дрэў. Гэты сад вымерз у лютыя маразы зімы 1939—40 года.

Цікавыя ўспаміны пра Русінавічы пакінуў вядомы расійскі літаратар, журналіст, крытык, сучаснік А. Пушкіна, ураджэнец Міншчыны Тадэвуш (Фадзей) Булгарын (1789—1859). Ягоная прабабка (бабуля яго бацькі), якую ён называе пані Анухоўскай (такое ж прозвішча ўспамінаюць і цяперашнія старажылы Самахвалавіч і Русінавіч) была гаспадыняй Русінавіч.

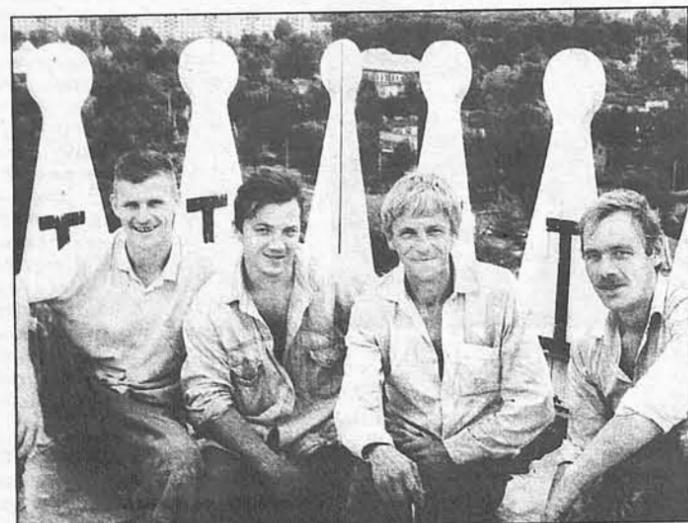
З успамінаў Фадзея Булгарына вельмі добра ўяўляецца лад жыцця ў Русінавічах два стагоддзі таму. Мы ж пройдзем цяпер па кутках русінавіцкіх сядзібы.

Асфальтавая дарога агінае будынак эксперыментальнай базы «Русінавічы» — месца, дзе стаяў сядзібны дом, і спускаецца ўніз да плаціны, якая перагароджвае невялікі ручай, што цячэ праз прыся-

хам. Яна вельмі нагадвае рэшткі старога замка. На жаль, ніякай рамантыкі тут няма. Гэта была сіпасная вежа, пастаўленая пасля вайны і потым закінутая. Нядаўна яе паспрабавалі прыставаць пад арыгінальную кранукарчму: накрылі дахам, зрабілі ўваход і... кінулі гэтую справу.

Дайшоўшы да скрыжавання дарогі са старой жвіраванкай Самахвалавічы — Атоліна, павернем налева, каб зноў выйсці да параднай часткі сядзібы. Пясчаная дарога ідзе па штучнай грэблі. Капі перад уваходам у парк збочыць направа ў балаціну, акурат побач можна заўважыць крыніцу, што б'е з-пад зямлі і ўтварае ручайну. Здаўна вада адсоль лічыцца гаючай. Парк у гэтай частцы сядзібы моцна здзіць, парос хмызам і кустоўем. Нават той ручай, які пазней разліецца сажалкамі, знайсці цяжка. Але вось дарога пачынае ўзнімацца ўгору — і ў атачэнні соснаў на самым высокім месцы парку мы заўважаем воданаронную вежу. Недзе тут знаходзілася фамільная капліца-пахавальня ўладальнікаў Русінавіч — паню Уняхоўскіх. Паводле ўспамінаў старажылаў, яна была нібыта ўкапаная ў пагорак. Труны знаходзіліся ў сутарэннях. У пачатку 1920-х гадоў стаяла гэтая капліца ўжо расчыненая. Туды лезлі дзеці, знаходзілі косякі, адзенне. Неўзабаве ўсё ўвогуле разбурылі. У капліцы былі пахаваны не толькі Уняхоўскія (напэўна, і вядомая нам прабабка Фадзея Булгарына), але і сваёй з іншых родаў. Так у Русінавічах знайшоў вечны прытулак вядомы скрыпач, кампазітар, музычны крытык Міхаіл Ельскі (1831—1904), ураджэнец і гаспадар недалёкіх надпцічанскіх Дудзічаў (цяпер Пухавіцкі раён), родны брат вядомага краязнаўцы, публіцыста,

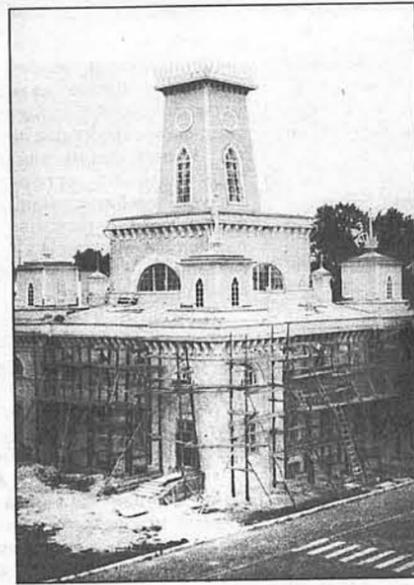
СПАДЧЫНА

Унікальны помнік архітэктуры — пяцігловая ратуша XVIII стагоддзя доўгія гады ўпрыгожвае гарадскую плошчу Чачэрска. Падобных драўляных пабудов у Беларусі няма. Узведзена ратуша па загаду імператрыцы Кацярыны I у гонар яе наведвання Чачэрска. Цяпер ратуша патрабуе рэстаўрацыі, яе вядуць спецыялісты гомельскага прадпрыемства «Будаўнік».

НА ЗДЫМКАХ: будаўнік-аддзелачнік Віктар ТРАЦІНІКАЎ, брыгадзір Андрэй ВАЛЛАВІКОЎ, Сяргей ЖУРКОЎ і Аляксандр ПЕРАКЛАДАЎ; ратуша ў Чачэрску.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

КІРМАШ У ТРАЕЦКІМ

У Траецкім прадмесці Мінска прайшло свята Нясвіжскага раёна «Кірмаш». Сваё майстэрства і ганчары, рэзчыкі па дрэву і майстры салонаў, ларускія цымбалы і гармонік, вясёлыя частушкі роднага краю.

РЭХА 30-Х ГАДОЎ

«ВАМІ ЦЯ»

16.VIII.38 г.
Дзень добры, дарагія і любяыя мае Анечка, Лорачка і Лялечка! Вялікі дзякуй за пасылку. Учора яе атрымаў. Не ведаю, як і дзякаваць за яе. Вельмі ўжо дарэчы мыла. Бо ў мяне, што было, укралі, і я без мыла быў больш за паўмесяца. Любыя мае, не трэба такіх раскошных пасылак. Лепш скрамней. Я здаровы. Анечка, не хвалюся і тэлеграмы не шлі. Адказаць тэлеграмай я не магу: і грошай няма, і гэта цяжка. Учора атрымаў тваю другую тэлеграму. З наступнай пасылкай, будзь ласкава, пашлі вазеліну, гліцэрыну, зубную шчотку, піўных дражджэй, фіціну, піларыну. Пішыце. Я ад Вас не атрымаў яшчэ ніводнага пісьма. Бываеце здаровы. Моцна цалую Вас. Ваш татка Адам. Выбачайце за няскладнае пісьмо.

17.VIII.38 г.
Дзень добры, дарагія і любяыя мае, Анечка, Лорачка і Лялечка! Быў я ў доктара наконт адхарквання з кроўю. Аказваецца, сур'ёзнага нічога няма. Гэта часовая з'ява і хутка пройдзе. Любыя мае, не хвалюцца. Адчуваю я сябе добра. Спадзяюся, што хутка ўсе мае недамаганні пройдуць. Я ўжо пісаў, што пасылку атрымаў. Вялікае Вам дзякуй за яе. Вельмі ўжо раскошная яна. Лепей скрамней, любяыя. Глядзіце сябе. Анечка, я хацеў бы падарунак зрабіць дзецям за выдатную вучобу і прасіў бы цябе той кавалак сукна, які ты купіла мне на касцюм, скарыстаць для дзяцей. Пашыў касцюм Лорачцы, яна ж ужо вялікая, а Лялечцы купі ад майго імя таксама касцюмчык. Любыя мае, вучыцеся, старэйцеся, будзьце выдатнымі, як летась. У гэтым мая радасць і маё шчасце. Бываеце здаровыя.

Працяг.
Пачатак у №№ 38—39, 42.

здоровы Адам.
19.VI Дзень Анечка, Пішу Вам прывітанне, Вам вялікае дзякуй за ўжыванне лёгкіх кровахамагчыма васьмінашчых дрэваў на піўных гліцэрынах і рыб'яга прадукту цукру і выцяжка вельмі хваляюць бадзёрны атрыманы татка...
25.VI Дзень Анечка, часу артыкулаў га лістаў выдаюць Вы? Цяпер атрымаў 3, як і Пакры дзяць.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

ЦЯБЕ Я ПАЧУЮ ЗА ТЫСЯЧЫ ВЁРСТ...

Пасля зімовай сесіі лепшыя студэнты хімічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта пачнуць атрымліваць дабрачынную стypендыю імя Кацярыны Карпенкі — даваеннай студэнткі гэтага факультэта, якая жыве ў ЗША. Пра гэта паклапаціўся яе сын Вадзім Карпенка.

Кацярына КАРПЕНКА.

...Напрыздадні вайны трынаццацігадовы Вадзім жыў у бацькоў сваёй стрыечнай сястры Марыі ў пасёлку Пашкава-1, што пад Магілёвам. Марыя была на тры гады маладзейшая за Вадзіма. Яе бацька — Сцяпан Гураў — у той перадаваенны год працаваў у вайсковай часці намеснікам начальніка курсаў па ўдасканаленні каманднага саставу. Пляменніка Вадзіма, які скончыў у іх пасёлку чарговы наву-

чальны год, адправілі на службовай машыне ў Мінск да маці Кацярыны Карпенкі. Пераведацца. Але ж ні Марыя, ні Вадзім не ведалі, што наступная іх сустрэча адбудзецца толькі праз пяцьдзесят гадоў. А сцэнарый іх жыцця зменіць вайна.

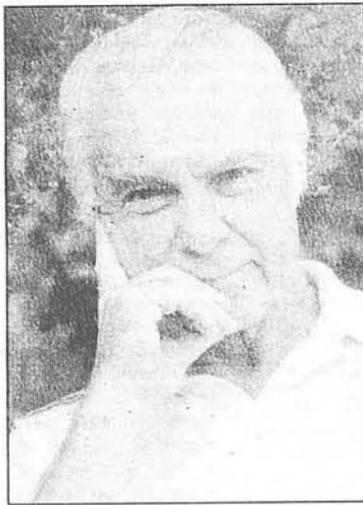
Марыі давялося жыць у Чэлябінску, куды іх эвакуіравалі. Разам са сваімі аднагодкамі, такімі ж гаротнымі дзецьмі, працавала на ваенным заводзе.

...Вадзіма разам з маці Кацярынай Леанідаўнай вайна закінула зусім у процілеглы бок. Далёка на захад. Яны трапілі ў Германію, дзе працавалі ў рабочым лагеры. Пасля вызвалення амерыканскімі

войскамі па закону аб уцекачах эмігрыравалі ў ЗША. У Амерыцы Вадзім Карпенка скончыў два ўніверсітэты. Доўгі час працаваў у карпарацыях ваенна-касмічнай прамысловасці. Цяпер у адстаўцы. Яго маці, Кацярына Леанідаўна, якая скончыла да вайны хімічны факультэт Белдзяржуніверсітэта, уладкавалася на службу ў фінансавую карпарацыю. Але напачатку разам з сынам зараблялі на кавалак хлеба на цытрусавых плантацыях... Працавала бездакорна, але падлягала звальненню першай: беларускі акцэнт не дужа падабаўся.

Пасля вайны родныя доўга шукалі адзін аднаго. Сястра Марыя Сцяпануна пісала запыты ў розныя інстанцыі з Беларусі, а брат, Вадзім Аляксеевіч, вёў пошук з далёкай Амерыкі. Выніку не было. І толькі аднойчы — амаль праз 50 гадоў! — Вадзім Аляксеевіч праз свайго сябра з Ленінграда перадаў запят на паштовае аддзяленне вёскі Брандэц Брэсцкага раёна, дзе нарадзілася яго маці. І адтуль атрымаў доўгачаканы адказ. Вадзім Аляксеевіч даведаўся, што адна з яго стрыечных сясцёр жыве ў Шучыне, а другая — у Мінску. Атрымаў вестку і пра тое, што ягоныя бацька і дзед, якіх рэпрэсавалі ў 30-я гады, рэабілітаваны. Пасмяротна. (Дзед быў святаром, а бацька — мастаком, калегам знакамітага Заіра Азгура).

У адным са сваіх нядаўніх лістоў на Беларусь Вадзім Карпенка піша: "Відавочна, што пасля арышту майго бацькі маці трэба было набы-

Вадзім КАРПЕНКА.

ваць прафесію, і яна ў свае трыццаць гадоў — на дзесяць старэйшая за аднакурснікаў — абрала цяжкі шлях набыцця адукацыі. Ёй давялося несці дзве горкія пячаткі — жонка "ворага народа" і дачка сацыяльна небяспечнага элемента... Ёй было цяжка, але яна не скарылася лёсу. Магчыма, і мне ў спадчыну засталася яе настойлівасць, якая вельмі спатрэбілася ў Амерыцы..."

— На пачатку 90-х гадоў цётка Каця прыязджала да нас у Мінск, — успамінае Марыя Сцяпануна. — Калі яна пасля доўгага расстання ўбачыла мяне ў аэрапорце, не вытрымала — узрушана закрычала: "Гляньце, гэта ж мая пляменніца, а я ж яе маленькую насіла на руках!" Мы пацалаваліся і расплакаліся...

І Вадзіма яна пазнала адразу, хоць і не бачыла паўстагоддзя. Вадзім Аляксеевіч некалькі разоў

прыязджаў у Мінск. Прыязджаў з радасцю, прымаючы блізка да сэрца праблемы Беларусі. Не так даўно яны з маці вырашылі дапамагчы найбольш вартым прыхільнікам навукі. На хімічным факультэце, дзе да вайны вучылася Кацярына Леанідаўна, ствараецца фонд Кацярыны Карпенкі. Гэта даць добрую перспектыву заахваціць лепшых студэнтаў, аспірантаў і выкладчыкаў. Мяркуюцца, што аналагічную падтрымку атрымаюць на факультэце прыкладнай матэматыкі і інфарматыкі Белдзяржуніверсітэта.

Ужо распрацавана адпаведнае палажэнне аб дабрачыннай стypендыі і падпісанне загад аб стварэнні фонду Кацярыны Карпенкі. У фонду ёсць і свая эмблема...

— Актыўна перапісваемся з Вадзімам Карпенкам, — расказвае дэкан хімічнага факультэта, прафесар Геннадзь Браніці. — А гэтым летам я пабываў у Лос-Анджэлесе ў гасцях у нашага земляка. Як і ўяўляў, Вадзім Аляксеевіч — адукаваны і шчыры чалавек, які дужа хварэе за лёс роднай Беларусі. Будзем вельмі ўсцешаны, калі ў нашым ўніверсітэце запрацуе фонд Карпенкаў. Мы ўжо на парозе прыёмнай падзеі. З удзячнасцю ўспрымаю гэтае высакароднае памкненне душы суайчыннікаў.

— Даведаўшыся аб рашэнні Вадзіма і цёткі Каці, я напісала ім у далёкую Амерыку, што ганаруся імі, — сказала падчас нашай размовы Марыя Сцяпануна і дадала: — А ўвогуле нічога звышвыключнага ў гэтым я не бачу. Мусяць таму, што беларусы — самыя душэўныя і добрыя людзі на свеце.

Гэта ўласціва і самой Марыі Сцяпануна, і яе родным. Такім жа добрым і шчырым быў і яе бацька — адзін з абаронцаў Брэсцкай крэпасці. Ён перажыў і цяжкія раненні, і горыч воражага палону, але не страціў любові да Айчыны. Як і яго родныя за акіянам, што праз паўстагоддзя — за тысячы вёрст! — пачулі голас роднай зямлі.

Святлана ХОРСУН.

Родныя Карпенкаў, якія засталіся на Беларусі (злева направа): Валадыміра ІВАШКЕВІЧ, Марыя і Сцяпан ГУРАВЫ, Марыя ГУРАВА — стрыечная сястра Вадзіма Аляксеевіча. Мінск, 1967.

БЕЛАРУСЫ ў СВЕЦЕ

● Ларыса ЯЗЫКОВІЧ, кандыдат гістарычных навук.

Пры ёй захоўваюцца архівы беларускіх пісьменнікаў, палітычных і рэлігійных дзеячаў на эміграцыі, у прыватнасці, архіў Ч. Сіповіча. Пры бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лондане паступова склаўся невялікі беларускі музей, у якім захоўваюцца гістарычныя, мастацкія, этнаграфічныя каштоўнасці беларусаў — старажытныя манеты, геаграфічныя карты, настольнікі, ганчарныя вырабы, гравюры, абразы, паштоўкі, творы беларускіх мастакоў і г. д. З беларускай бібліятэкай і музеем у Лондане супрацоўнічае Англа-беларускае навуковае таварыства ў Вялікабрытаніі, а таксама Згуртаванне беларусаў Вялікабрытаніі. А. Надсон быў адным з першых, хто адгукнуўся на чарнобыльскую трагедыю ў Беларусі. У 1989 годзе ў Вялікабрытаніі быў створаны Беларускі камітэт дапамогі ахвярам радыяцыі, старшынёй якога быў абраны айцец Надсон. У выніку працы камітэта на Беларусь дастаўлены некалькі транспартаў з лекамі, вітамінамі, медыцынскім абсталяваннем.

У наш час у ЗША дзейнічае беларуская каталіцка-уніяцкая парафія ў Чыкага. Былі намаганні стварыць беларускую каталіцкую парафію ў Нью-Йорку, але безвынікова. У першыя гады пасля заканчэння другой сусветнай вайны напачатку ў Германіі, а потым у іншых краінах Еўропы, у ЗША, Канадзе з'явіліся рэлігійна-грамадскія арганізацыі, аб'яднанні беларускіх эмігрантаў. У іх ліку Беларускае праваслаўнае аб'яднанне (1946 год), Жыровіцкае праваслаўнае брацтва (1948), Аб'яднанне праваслаўных беларусаў у ЗША (1950), Беларуска-амерыканскае каталіцкае таварыства (1950), Беларускае акадэмічнае каталіцкае аб'яднанне "Рунь" (1949) і іншыя. У 1960-я гады на эміграцыі існавала Беларуска старая-каталіцкая

субагня — рэлігійная арганізацыя пратэстанцкага кірунку, якую ўзначальвалі І. Рыжы-Рыскі, В. Матэчык, Л. Галубовіч. Дзейнічала ў ЗША, Канадзе, Германіі, Бразіліі і Аргенціне. Зараз засталіся суполкі ў Паўднёвай Амерыцы. Сярод беларускіх эмігрантаў была пэўная колькасць веруючых — пратэстантаў — у асноўным баптыстаў. У першыя пасляваенныя гады яны актыўна дзейнічалі ў Германіі ў лагерах для так званых перамешчаных

ларускага евангельска-баптысцкага брацтва ў ЗША і Канадзе". Выдавалі часопіс І. Панцэвіч і Д. Ясько. У 1973 годзе адбыўся першы беларускі евангельска-баптысцкі з'езд ЗША і Канады, на якім было створана Беларускае евангельска-баптысцкае брацтва, галоўная дзейнасць якога праходзіць у штатах Каліфорнія і Пенсільванія. Беларускае евангельска-баптысцкае брацтва праводзіць актыўную дзейнасць у галіне выдавецтва, радыёвя-

ольш значна засяродзілася ў Злучаных Штатах Амерыкі, у той час як рэлігійнае жыццё беларускай каталіцкай эміграцыі найбольш сталым было ў краінах Заходняй Еўропы. З цягам часу гэтая актыўнасць ідзе на спад. Прычыны таму розныя. Па-першае, у 60-я — 70-я гады рэлігійнае жыццё беларускай эміграцыі ўвайшло ў нейкае больш-менш сталае рэчышча. Па-другое, тыя рэлігійныя дзеячы, беларускія святары, якія актыўна ўплывалі на духоўнае жыццё беларускіх эмігрантаў у першыя пасляваенныя гады, з цягам часу па стану здароўя, па ўзросту адышлі ад актыўнай рэлігійнай і грамадскай працы. Добрай замены ім амаль не знайшлося. Па-трэцяе, на эміграцыі працягваецца працэс асіміляцыі беларусаў, далучэння іх да ін-

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

— Згуртаванне беларускіх грамадскіх арганізацый у Літве выказвае вялікую падзяку за дапамогу, — з гэтымі словамі звярнуўся прэзідэнт згуртавання беларускіх арганізацый у Літве Л. Мурашка да старшыні Дзяржкамітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей А. Білыка падчас сустрэчы ў камітэце. — Вельмі прыемна адчуваць, што ўрадавая структура нашай Бацькаўшчыны клопацца аб сваіх суайчынніках за мяжой, і гэта можа зразумець і цалкам ацаніць толькі той, хто знаходзіцца ў такой сітуацыі, як мы. Гэтая дапамога асабліва патрэбная ў падтрымку нашай беларускай школы ў Вільнюсе, беларускіх класаў у Вісагінасе і факультыва ў Салечніках. Няма патрэбы тлумачыць, што школьная моладзь хутка павіна змяніць нас, старэйшых, у грамадскай працы, якая дэгуль прыводзіцца паспяхова і будзе пашырацца.

...У пачатку кастрычніка Мінск наведала дэлегацыя прадстаўнікоў Беларускай дыяспары на чале з Лявонам Мурашкам. Яе прыезд арганізаваў Дзяржкамітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей. Гасці сустрэліся з прэм'ер-міністрам Рэспублікі Беларусь С. Лінгам. Па выніках сустрэчы дадзены даручэнні ўрада адпаведным міністэрствам і ўстановам аб аказанні падтрымкі нашым суайчыннікам, у першую чаргу, Вільнюскай сярэдняй школе імя Ф. Скарыны, якой неабходна дапамагчы ў арганізацыі кабінетаў і забяспечэнні новай літаратурай. Тут яшчэ неабходна пабудавана спартыўную залу. Дарэчы, мэрыя Мінска ўжо перадала ў школу, у якой сёння вучацца 173 вучні, мікрааўтобус і камп'ютэрны клас. Але гэта яшчэ далёка не ўсё. Па словах дырэктара школы Галіны Сівавай, штогод колькасць дзяцей у школе будзе павялічвацца. Таму зразумелы клопат беларускіх аб'яднанняў у Літве, адміністрацый школы і ўрада Беларусі пра належны ўзровень навування, заснаваны на адпаведнай матэрыяльнай базе.

Ніна ПЕТУХОВА.

РЭЛІГІЯ-ЦАРКОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

асоб. Так, у 1946 годзе ў Ватэнштэце быў выдадзены на беларускай мове Евангельскі хрысціянскі спеўнік, які падрыхтавала евангельская хрысціянская сябра ў Ватэнштэце. Былі намаганні выдаваць беларускія часопісы пратэстанцкага кірунку. У тым жа Ватэнштэце ў 1946 годзе выйшаў першы нумар часопіса "Хрысціянскі светач. Голас сябраў беларускіх метадыстаў за мяжой". Далейшых звестак пра гэтае выданне няма. У аўстрыйскім горадзе Лінцы дзейнічаў беларускі пастар-пратэстант Ян Пятроўскі, які потым працягваў сваю дзейнасць у ЗША. У 1947 годзе ў Штутгарце беларус Данііл Ясько рэдагаваў часопіс "Паведамленні Камітэта славянскага саюзу евангельскіх царкваў". На чатырох мовах — беларускай, рускай, украінскай і польскай выйшлі два нумары гэтага часопіса. У далейшым часопіс спыніў сваё існаванне, таму што Д. Ясько выехаў на сталае жыццё ў Канаду. Там ён падрыхтаваў і выдаў на беларускай мове спеўнік "Хрысціянскія гімны", у які ўвайшлі 604 рэлігійныя гімны — пераклады з нямецкай і англійскай моў. У 1970-я гады на эміграцыі выдаваўся на беларускай мове "Веснік бе-

шчання і адукацыі. З 1976 года яно вядзе беларускія радыёперадачы праз радыёстанцыю ў Сан-Францыска і Монтэ-Карла. У наш час у Таронта жыве і працуе беларускі пастар-пратэстант Ю. Рапечкі. Ён аўтар кнігі "Новае жыццё ў Хрысце" (1989, 1994). У 1990-я гады Ю. Рапечкі неаднаразова быў на Беларусі. У беларускім перыядычным друку змяшчаліся артыкулы пра Міхаіла Мельніка, беларуса-пратэстанта з Германіі, які трапіў у час вайны ў палон, пасля вызвалення застаўся ў ФРГ. Ён шчыра адгукнуўся на чарнобыльскую бяду, якая прыйшла на Беларусь. З дапамогай сваіх аднародцаў з Германіі, а таксама міжнароднай хрысціянскай місіі "Біблія і мір" ён прывёз у 1989 і 1992 гадах у Мінск лекі, вітаміны, аднаразовыя шпрыцы, медыцынскае абсталяванне, неабходнае жыхарам раёнаў, якія пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Рэлігійнае жыццё — вельмі важная частка духоўнага жыцця беларускай эміграцыі. Уздым рэлігійнай актыўнасці сярод беларускіх эмігрантаў назіраўся ў першыя пасляваенныя гады. Сталася так, што рэлігійнае жыццё беларускай праваслаўнай эміграцыі най-

З БУДУЧАЙ ЭНЦЫКЛАПЕДЫІ РЭПРЭСІРАВАННЫХ ЛІТАРАТАРАЎ

«ЧАЛАВЕК — ГЭТА ВАМ НЕ МУМІЯ...»

Паэт і перакладчык Валерый Маракоў нарадзіўся 27 сакавіка 1909 года. Першыя вершы В. Маракова з'явіліся ў друку ў 1925 годзе. У пачатку 1926 года В. Маракова прымаюць у літаратурнае аб'яднанне "Маладняк". Адначасова абіраюць членам рэдкалегіі літаратурна-мастацкага і грамадска-палітычнага часопіса "Маладняк".

5 снежня 1926 года літаратурны дадатак да газеты "Савецкая Беларусь" — "Сталёвы ўзлёт" у кнігаспісе маладнякоўскіх твораў паведамляе аб выхадзе з друку першага паэтычнага зборніка 17-гадовага В. Маракова "Пялёстка".

Але раней, да выхаду "Пялёсткаў", "В. Маракоў падрыхтаваў зборнік новых вершаў пад назвай "На залатым пакосе" (паведамленне ў раздзеле "Хроніка беларускае культуры" (Польмя. 1926. № 8.), які выйшаў з друку толькі праз год, восенню 1927 года.

На зборніку Маракова амаль адразу пасля іх выхаду з'явілася больш дзесятка рэцэнзій. М. Гарэцкі пісаў: "Маракоў вызначаецца лірычнасцю, эмацыянальнай напружанасцю, гучальнасцю сваіх вершаў. У яго шмат пачуцця, ён любіць яскравыя фарбы і гучанне..."

"Маракова заўважылі і акрылілі бацькоўскай ласкай і прыхільнасцю Янка Купала. Народны паэт не раз запрашаў да сябе юнака на сваю кватэру і цешыўся яго першымі творчымі крокамі, даў паэту не адну сваю кніжку з цёплым і шчырым аўтографам" (С. Шумкевіч).

У канцы 1927 года аб'яднанне пісьменнікаў "Маладняк" і Наркамат асветы БССР накіравалі В. Маракова на вучобу ў Мінскі Белпедтэхнікум імя У. Ігнатюскага, але пасля двух курсаў (у 1929 годзе) яго адзвалі з вучобы і прызначылі загадчыкам літаратурнага аддзела газеты "Савецкая Беларусь", дзе ён і працаваў з невялікім перапынкам да канца 1930 года.

"З Мінскага Белпедтэхнікума выйшла шмат маладога беларускага інтэлігенцыі, тае эліты, якая пазней становіла галоўную турботу органаў НКВД і амаль уся была выслана ў канцлагеры", — пісаў Уладзімір Сядура (Глыбінны).

У ліпені 1929 года буйнейшы літаратурны часопіс "Маладняк" аддае большую частку сёмага нумара В. Маракову. (Там жа паэт, нямаючы рызыкуючы, тайна прыязджае да А. Дудара ў ссылку ў Смаленск).

28 мая 1930 года В. Маракоў чытае свой новы верш "Янку Купалу" на вечары з нагоды 25-годдзя літаратурнага дзейнасці вялікага песняра.

З успамінаў Э. Агняцвёт: "Хросным бацькам Валерыя Маракова быў Янка Купала. Помню цёплы, усхваляваны голас Маракова на Купалаўскім ушанаванні ў Доме асветы":

**За песні і думы
Мы любім паэтаў,
За кожнае слова,
За кожны радок,
Што нашым агнём
І трывогай сагрэты...
Купала,
Вам гэты вянок!**

(«Янку Купалу»).

Восенню 1930 года выйшла з друку кніжка паэзіі В. Маракова "Вяршыні жаданняў".

У № 8 "Узвышша" (1930) змешчаны вялікі артыкул М. Лужаніна "Думкі пра паэзію Валерыя Маракова..."

Красавік 1931 — чэрвень 1934 гадоў — вучоба (адначасова з працай у часопісе "Чырвоная Беларусь" і іншых

62 гады таму ў ноч з 28 на 29 кастрычніка 1937 года ў Беларусі большавікамі была праведзена беспрэцэдэнтная акцыя. На працягу гады расстраляны 16 беларускіх пісьменнікаў і 5 дзяржаўных дзеячаў. Яшчэ і сёння мы не можам сказаць, што гэтыя лічбы канчатковыя.

Сёлета аднаму з ахвяр той ночы, расстралянаму ў 28 гадоў, паэту Валерыю МАРАКОВУ споўнілася 60 гадоў.

Валерый МАРАКОЎ

Мне прынясуць вянкi на грудзі...

І зноўку пройдзе караван,
І бераг мора будзе біцца.
Жыццё, як мора-акіяна...
А лёс мой — віхар-навальніца...

Што ж мне Італіі цяпло?
І той спакой, і сонца поўдню?...
Пад родны скрып тваіх калёс
Я песні родным сном напоўню!
1929 г.

ПАЎЛЮКУ ТРУСУ

Ну што сказаць? Ну як паверыць?
Журбой вятры спавілі даль.
І стала раптам
Біцца сэрца,
Нібы закутае у сталь...

О, дружа блізкі і далёкі,
Пад крыкі сумных журавоў
Упаў на дол,
Як ясны сокал,
З разбітай лёсам галавой...

Крычыце, буры і пажары,
Хаўтурны марш, узнімай агонь...
Памёр паэт...
Памёр таварыш...
Упаў на полі верны конь.

Шумяць палі...
Бунтуюць хвалі...
І сумна слёзы лье сасна...
Няўжо ж цябе мы
Пахавалі?
О... Нашай лірыкі — вясна!

Няўжо не восенскімі днямі
І не пад
Чэрвеньскай зарой
Навучыла тваім,
Усёпрымаючым, стаць.
Навучыла і жыць,
І змагацца,
І верыць...

Ў грудзі дала мне сэрца, а ў сэрца агонь.
І павучую сіпу
Сумуючай перы
Я панёс ад чужых берагоў...

Я іду па тваіх пуцявінах-дарогах —
Кропі сонца,
Бяскрайнасць і сіль у вачох;
І тваё вызваленне
З пацёмкаў былога
Узнямаю, як сцяг барацьбы,
На плячо...

І з любоўю таварыша,
Друга
І сына
Я аддаў табе ўсёй душой:
Я паверыў у здольнасць вялікай Айчыны,

Пакланіцца у ногі к табе
Я прыйшоў!..

Дні ідуць, праходзяць і знікаюць
Лістапада сіняй чарадой.
Пакладзецца ўсё жывое камнем
У сталёвым поступе гадоў.

Шлях гранітны і сцэжкі залатыя.
Горад пыльны, сіня палі.
У непагоду йшлі й кроў не стыла,
Нас агні, агні ўпярод вялі.
І калі сёння — кінучь камнем,
Кінучь камнем з дальняга кутка,
Усё ж не змеркнуць светлыя жаданні
І не знікне дужасць у руках.

Хай скрыгочуць здраднікі Айчыны
З іх бясспільнай злосцы у вачах,
—
Наша мэта — дарам не загіне,
...І не згаснуць сілы ў грудзях!..

Не патухнуць светлыя жаданні,
Кроў не стане ў жылах халадней...
І ў агні палаючых паўстанняў
Край рука чужая не крапе.

Пройдуць дні, заменяцца вякамі...
Пройдуць дні мяцежнай чарадой...
Пакладзецца ўсё жывое камнем
У сталёвым поступе гадоў...

1928 г.

«РАБІНАВАЯ НОЧ»

БЕЛАРУСІ

Над сінім лесам, шэрым полем
Задорны смех ліе вясна.
Такой парой па-над раздоллем
Душу я выпяю да дна.

Такой парой ў жыццёвым моры
Б'е радасць свежых галасоў.
Я выйду ў поле, на прасторы,
Абіты сонцам і расой.

Хай ў нівах льюцца яшчэ слёзы
Аддзіўшай ў холадзе зімы,
Ужо кучаравяцца бярозы.
Няма ні холаду, ні цымы.

І над узгоркам, над далінай
Вясна-красуна зацвіла.
Я прыгарну, нібы дзяўчыну,
Усю гэту шыр, ўсю гэту даль.

Я, сын вясны пад яркім светам,
Люблю жыцця прастор і шыр,
Затым, што сонца б'е паэту
Паклоны новых слоў душы,

Затым, што ў даль над шэрым полем
Задорны смех ліе вясна...
Такой парой па-над раздоллем
Душу я выпяю да дна!
1926 г.

МАЦІ

Прышла ў далёкі дом, пачула
спеў гітары,
І раптам нейкая ўлілася ў грудзі боль.
Над хмурым горадам паўзлі

густыя хмары,
І чорны дзень быў здушаны жалюбы.
Яшчэ нядаўна так жадала дзён

вясновых
І жыць агнём пачуццяў і надзей,
Як раптам вестка, — сын яе ахвярай
новай

Стаў, родны сын загінуў ад людзей.

Яна так плакала, яна ў агні згарала,
Малілася прад Богам і людзьмі.
І рай, шчаслівы рай яна яму жадала,
Слязьмі й журбой грахі яго абмыць.

Ён быў дзівак, любіў спакойны
шум дубровы.
Мцзыка быў, о, як ён мог іграць!
А потым выйшаў рваць-знімаць

з другіх аковы.
Памёр — другія выйшлі паміраць...
Ён першы быў, як сон вясны,
як летуценне.

Дык плач, пясняр, ўздыймай ў грудзях
агонь —
Упала маці з плачам, з крыўдай
на калені

І вобраз маткі бачыла другой.
І гэты далы дом, і гэты спеў музыкі
Узнялі агнём жаданняў і журбы
Акорд ў грудзях яе, акорд ў душы
вялікі,

Бо толькі маці можа так любіць!

1927 г.

Адсумаваўшы маладосць сваю,
І ён прыйшоў ў краіну лістапада:
Стамлены клён абсыпаў галаву
За залатую клетку
Раненга саду...

У блакітным возеры усёй сусветнай
Разбіты месяц горда патанаў,
І хтось з зямлі пужліва,
Непрыкметна
Яму рукой,
Як з берага, махаў!..

Давай, мой друг далёкі і нязнаны,
Бярэм чаўнок юнацкіх пачуццяў.
У нас ў грудзях
Адны і тыя ж раны,
Адзін і той жа ўспыхае касцёр.

Хутчэй адсюль,
З краіны лістапада.
Хутчэй к цяплу, і к лодзям, і к зямлі.
Хай наш чаўнок
Нясе нас ў дзверы сада,
Дзе зоры з кветкамі на градах дзён
ўзышлі.

1928 г.

выданнях) у Мінскім Вышэйшым
Белпедінстытуце.

Восенню 1933 года з другой
спробы выйшаў з друку (ужо
знявечаны цензарамі) зборнік
вершаў В. Маракова "Права на
зброю". Нягледзячы на "працу"
цензараў, у зборніку ёсць і радкі,
аб якіх "у свой час" успом-
няць у НКУС:

**Чалавек —
гэта вам не мумія, —
ўзяў са склепу
і выштурхнуў вон,
чалавек —
гэта сад
з залатымі думамі,
дзе па жылах праходзіць
блакітны агонь.**

(«Рахунак паэта,
пададзены да аплаты»).

У студзені 1934 года ў
"ЛіМе" з'явілася рэцэнзія М.
Клімковіча "Пра кніжку В.
Маракова "Права на зброю".
Нават пасля працы цензараў над
кнігай М. Клімковіч піша: "Нека-
торая частка вершаў носіць
яскрава выражаны варожы
характар нашай сапраўднасці...
Асноўныя памылкі: прапаганда
буржуазнай тэорыі надкласа-
васці мастацтва... Сцверджан-
не "права" паэта стаяць у баку
ад практыкі сацыялістычнага
будуўніцтва... Няправільнае, ска-
жонае адлюстраванне нашай
рэчаіснасці, няправільныя рэцэ-
пты выпраўлення недахопаў...
Пасіўная роля наглядалніка
прыводзіць паэта да хворага пе-
сімізму..."

У пачатку 1935 года В.
Маракоў паехаў у мястэчка
Чарнеўка Барысаўскага раёна ў
творчую камандзіроўку на ле-
сараспрацоўкі і лесасплаў. У
Барысаўскім раёне працаваў да
1 сакавіка 1935 года, а потым
вярнуўся ў Мінск, дзе прыступіў
да творчай працы над раманам
"Вечная крыніца" і п'есаі.

21 сакавіка. Першы арышт В.
Маракова. Але 7 ліпеня справа
В. Маракова была спынена, і ён
быў выпушчаны з мінскай
турмы НКУС.

6 лістапада 1936 года паэт
быў зноў арыштаваны.

Пасля года катаванняў ужо
знявечанага В. Маракова Вяяз-
ная сесія ваеннай калегіі Вярхоў-
нага Суда СССР прыгаварыла
да вышэйшай меры пакарання
— расстрэлу з канфіскацыяй
усёй уласнай маёмасці. Прыга-
вор у сіпу Пастановы ЦВК СССР
ад 1 снежня 1934 года падлягаў
неадкладнаму выкананню.

29 кастрычніка 1937 года
В. Маракова расстралялі.

З успамінаў С. Грахоўскага:
"Не магу ўявіць, у якога звера
паднялася лапа, каб стрэліць у
патыліцу аўтара "Босых на во-
гнішчы", "Спалоху на загонах",
"Сцежак-дарожак", вершаў,
якія ён, напэўна, вучыў на па-
мяць у школе. Уяўляю, каб у гу-
шчары пушчы сустраўся галод-
ны воўк з блакітнавокім, залата-
валосым Валерыем Марако-
вым, у яго апусцілася б хіжыя
лапа, ён саступіў бы сцэжку па-
эту, абароненаму аурай добра і
натхнення".

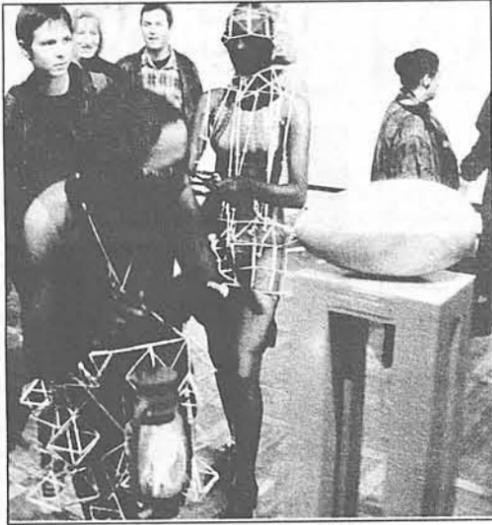
Рэабілітаваны Валерый Ма-
ракоў 10 верасня 1956 года.

Леанід МАРАКОЎ.

ВЫСТАВЫ

Уладзімір Цеслер і Сяргей Войчанка — адны з самых яркіх беларускіх мастакоў. Яны заўсёды збіраюць шмат гледачоў, бо ўмеюць заінтрыгаваць публіку. Памятаю, некалькі год таму ў Мастацкім музеі людзі былі шакіраваны карцінамі Войчанкі і Цеслера. Іх здзіўлялі рамантычныя нязвычайныя сюжэты, мала хто разумее тэхніку выканання. Разгадка апошняй (мастакі наўмысна не расшыфравалі) былі прывесчаны амаль усе запісы ў кнізе водгукаў. Некаторыя карціны з той выставы вісяць цяпер у адным з элітных сапонаў-магазінаў Мінска.

Уладзімір і Сяргей скончылі аддзяленне дызайну Беларускай акадэміі мастацтваў і шмат гадоў працуюць разам. Днямі ў Палацы мастацтва творчы дуэт прадставіў праект "Дванаццаць з XX". Тры гады доўжылася над ім праца. Уладзімір Цеслер нават назваў гэты працэс аванцюрай, бо ён вымагаў шмат грашовых, тэхнічных сродкаў, працы з самымі рознымі матэрыяламі. У выніку атрымалася выстава, якую старшыня Саюза мастакоў Беларусі Генадзь Буралкін назваў дызайнам на самым высокім узроўні, які спалучае дасканаласць тэхналогій са смеласцю думкі. Дванаццаць мэтраў нашага стагоддзя ў скульптурнай выяве — у выглядзе яйка. Сяргей Войчанка і Уладзімір Цеслер адабралі тых асоб, якія адлюстравалі і ў многім сфарміравалі свядомасць, густ сучасніка. Сярод работ — вобразы Іосіфа Бродскага (яйка чыстае, празрыстае, са шкла), Уладзіміра Маякоўскага (ці то бомба, ці то сэрца, закаванае ў металічны

ШТО ВЕК XX НАМ ПАКІНЕ?

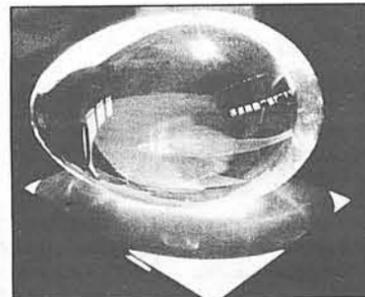
абруч з шурупамі), Уладзіміра Малевіча (зробленае з чорнага аксаміту), Сальвадора Далі (кажуць, залатое) і іншыя.

Уладзімір Цеслер і Сяргей Войчанка папярэдзілі: тое, што яны паказваюць, — не гісторыя мастацтва, а іх вольны, суб'ектыўны выбар значных асоб. Мінулае тысячагоддзе пакінула нам дванаццаць апостаў. Да іх узроўню яшчэ ніхто не падняўся. Але на мяжы вякоў ёсць нагода ўспомніць і адлюстравач тых, хто праславіў нашу стагоддзе. Аўтары выставы лічаць, што мы жывем у час "крайняга агалення парадоксаў у гісторыі чалавека: перамогі ягонага

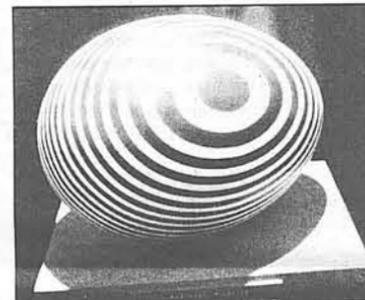
інтэлекту, з аднаго боку, і войн, нечуваных па маштабу разбурэнняў — з другога".

Яйка — сімвал, які існуе ў народных абрадах і ў мастацтве наогул. У Цеслера і Войчанкі яго мае памер плода ва ўлонні маці, яйка дыназаўра.

Спачатку была задума зрабіць творы больш умоўнымі, графічнымі. Але калі мастакі дакрануліся да шкла, металу, тыя падказалі форму скульптур. З жывым матэрыялам, па словах Сяргея Войчанкі, па-асобаму працуецца, ён інакш дыхае. У экспанатах прысутнічае лёгкая іронія. І нездарма: спачатку іх хацелі выканаць як пародыі.

Іосіф БРОДСКІ.

Віктар ВАШАРЭЛІ.

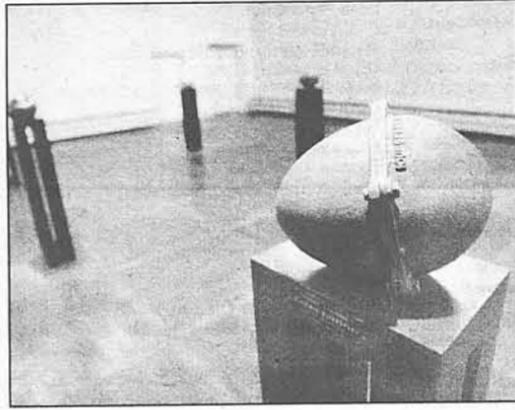
Цеслер і Войчанка не застануцца па-за увагай.

Алена СПАСЮК.

НА ЗДЫМКАХ: (уверсе) на адкрыцці выставы; афіша да выставы: партрэты мастакоў на паштовых марках. Фота Віктара СТАВЕРА і БелТа.

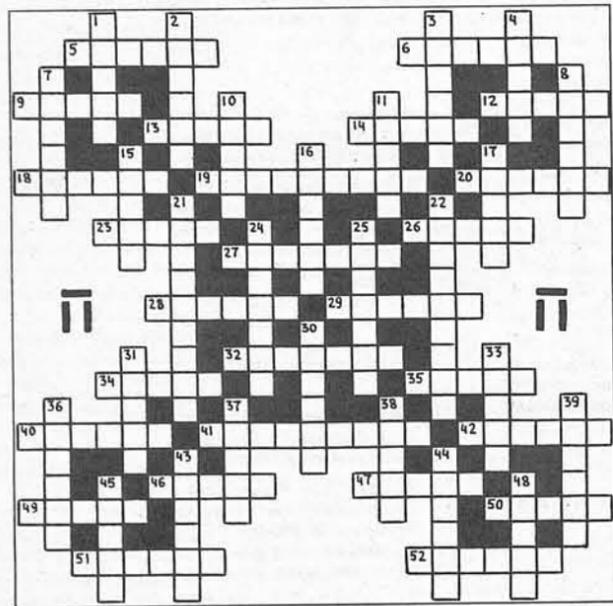

Гюнтэр ЮКЕР.

Уладзімір МАЯКОЎСКІ.

КРЫЖАВАНКА

УСЕ СЛОВЫ ПАЧЫНАЮЦА З ЛІТАРЫ «П»

Па гарызанталі: 5. Салодкі коржык на мёдзе. 6. Паўднёвае фруктовае дрэва. 9. У грэчаскай міфалогіі: выкрадальнік жонкі цара Спарты — Алены. 12. Пасудзіна для піццы ў Сярэдняй Азіі. 13. Горная сістэма ў Сярэдняй Азіі. 14. Невялікае ўзвышша з роўнай паверхняй. 18. Жывёліна з сямейства малпаў. 19. Матэрыял для пісьма ў старажытнасці. 20. Металічны каўпачок з выбуховым рэчывам у патроне. 23. Горад у Паўднёвай Карэі на ўзбярэжжы Карэйскага праліва. 26. Возера ў Беларусі, у Глыбоцкім раёне. 27. Горная сістэма ў Еўропе. 28. Памяшканне пад першым паверхам будынка. 29. Агульная назва нізкарослых плямён у Афрыцы. 32. Рускі жывапісец-перасоўнік. 34. Вялікі вершаваны твор. 35. Маёмасць дзяўчыны ад бацькоў у час замужжа. 40. Антычны горад у Італіі, знішчаны вывяржэннем Везувія. 41. Агародная расліна-караняплод, прыправа. 42. Сакрэтнае ўмоўнае слова. 46. Без станка і без рук, а кросны тэч (загадка). 47. Сталіца дзяржавы ў Еўропе. 49. Дзіцячая цацка ў выглядзе пісталета. 50. Мастацкі музей у Мадрыдзе. 51. Раённы цэнтр у Віцебскай вобласці. 52. Французскі мастак, аўтар пано "Герніка".

Па вертыкалі: 1. Дробны друкарскі шрыфт. 2. Частка мужчынскага касцюма. 3. Грашовая адзінка ў Іспаніі. 4. У Старажытнай Грэцыі жрыца-прарочніца ў храме Апалона ў Дэльфах. 7. Архітэктурна аформлены галоўны ўваход у будынку. 8. Планета Сонечнай сістэмы. 10. Невялікі вартавы атрад, застава. 11. Рух вады ў рэчках, морах. 15. Бог грому і маланкі ў міфалогіі ўсходніх славян. 16. Месцы ў глядзельнай зале тэатра. 17. Раённы цэнтр у Брэсцкай вобласці. 21. Мімічны спектакль без слоў. 22. Знакамітая расійская балерына. 24. Майстэрства кіраваць лятальным апаратам. 25. Паўднёвая вадаплаўная птушка. 30. Жанр жывапісу. 31. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка ў Беларусі да 1930 года. 33. Сухі трапічны вецер. 36. Паўночная марская рыба сямейства камбалавых. 37. Шкодная жывёліна-грызун. 38. Дыван без ворсу. 39. Група выдатных дзеячаў у галіне навукі, культуры ў адну эпоху. 43. Старажытная зброя ў выглядзе дубінкі. 44. Злакавая расліна, пустазелле. 45. Рускі вучоны, вынаходнік радыё. 48. Збожжавы знак.

Склала Святлана ФАЦЕЕВА.

У 84 гады Марыя ЧУБАРАВА паспяхова спраўляецца з немалой гаспадаркай. Дапамагае ёй у гэтым праўнук сямякласнік Дзіма. А вось ручнікі Марыя Андрэеўна па-ранейшаму вышывае сама, вочы яшчэ не падводзяць.

Фота Валерыя БЫСАВА.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з сучаснымі і за рубяжом (таварыства "Радзіма").

РЭДАКЦЫЯ:

Адказны сакратар
Галіна УЛІЦЕНАК.
Рэдактар аддзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнікі
Юрась ЛЯШКЕВІЧ,
Леанід МАРАКОЎ.

Спецыяльныя карэспандэнты
Нэллі ПРЫВАЛАВА,
Віктар СТАВЕР.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 625 экз.
Зак. 2050.
Падпісана да друку 25.10.1999 г. у 12.00.

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97, 213-32-80, 213-30-15, 284-76-56, 213-37-82.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).